

De botermarkt van Bree, 1746

Rombout Nijssen

Het stadsbestuur van Bree bestond in de eerste helft van de achttiende eeuw uit zes gekozen leden: twee burgemeesters en vier gezworenen, één uit ieder van de vier wijken van de stad, en uit de schout die de vorst - de bisschop van Luik - vertegenwoordigde. Op 8 oktober 1746 boog het bestuur zich over een reglement voor de botermarkt. Wekelijks was er in Bree op donderdag markt, waar ook de boter die op de boerderijen in de stad en in de buitingen van de stad geproduceerd werd, te koop werd aangeboden. De voornaamste bekommernis van de stadsmagistraat op dit vlak was dat de markt in de eerste plaats de inwoners van Bree moest toelaten zich te bevoorraden, en dat de markt niet werd afgeschuimd door opkopers die de boter vervolgens voor meer geld op de markten in grotere steden gingen doorverkopen.

Boter mocht in Bree niet verhandeld worden voordat zij gewogen was, en het wegen van de boter mocht alleen geschieden door de beëdigde boterwegers, die daarvoor van een stadswaag gebruik maakten. Het gevolg van deze regeling was dat de boterwegers een sleutelpositie bekleedden in de handel.

Omwille van die sleutelpositie van de boterwegers begon het nieuwe reglement met de bepaling dat de boter voortaan enkel nog gewogen - en dus verhandeld - mocht worden op marktdagen. Boter die buiten Bree geproduceerd was, mocht wel buiten de marktdagen in de stad ingevoerd worden, op voorwaarde althans dat zij door de stadsboterwegers gewogen werd, en dat de daarvoor verschuldigde rechten betaald werden. De boterwegers hadden als vergoeding voor hun dienst recht op één oord¹ per pond verkochte boter. De prijs van de boter werd voor de aanvang van de markt vastgesteld. Hoe dat gebeurde, vermeldt het reglement niet. Wellicht wist men dat in Bree zo ook wel.

Vervolgens werd vastgelegd dat op elke marktdag eerst de *borgers*, de inwoners van Bree, *hunne provisie van den eenen donderdagh tot den anderen* - de boter die zij voor één week

¹ Prijzen werden destijds uitgedrukt in gouden guldens, zilveren stuivers en koperen oordjes. Eén gulden was twintig stuivers waard, en in een stuiver gingen vier oordjes.

nodig hadden - mochten kopen. Pas daarna mochten andere geïnteresseerden boter kopen. De boter moest terstond betaald worden, inclusief het weegrecht.

Wie in Bree betraapt werd op het kopen of verkopen van boter die niet langs de officiële weg gewogen was, zag zich beboet met een boete van drie goudgulden en de inbeslagname van de boter in kwestie. Het was zeker geen sinecure om vast te stellen of verhandelde boter al dan niet gewogen was, en voor de stad loonde het niet om te investeren in de organisatie van een intensief toezicht op de boterhandel. Dat liet men liever aan de burgers over. Daarom werd het reglement afgesloten met de mededeling dat het boetegeld voor frauduleuze boterhandel gelijk verdeeld zou worden tussen *den aenbrengher* en de stadskas. Bovendien mocht degene die frauduleuze boterhandel aan het licht gebracht had, zich verheugen in *de geheele confiscatie van de boeter* in kwestie.

Tekstuitgave: Rijksarchief Hasselt, Stadsarchief van Bree, nr.13, folio 46v-47r

Ordonnantie

Op heden den 8 october 1746 is door schoutet, borgemeesters en gesworen raedt geordonneert aengaende de boeterwaegh deser stadt Bree, dat voortaan de geeijde waegers gheen boeter sullen waeghen, ten sij dat den merct van de boeter sal gemaect sijn, op pene dat die waegers sullen vervallen in eene amende van drij golt guldens.

Dat de borgers, soo haest den meert ofte prijs van de boeter sal gestelt sijn, vrij de boeter sullen moeghen nemen, mits betaelende aenstonts den prijs der selve, en het waeghgelt hier onder gespecificeert, en dat niet meerder dan hunne provisie van den eenen donderdagh tot den anderen, en soo voorts.

Dat nae de borghers hunne weeckelijcke provisie sullen hebben, een ijder sal vrij staen de meerighe boeter te coopen.

Dat de borgers als andere, niemant uijtgenoemen, de welcke hier boeter coemen coopen, gheene in sijn huijs sullen nemen, ten sij eerst in dese statswaege is gewaeght, op pene van drij gout guldens amende en confiscatie van de boeter.

Dat alle de gheene de welcke boeter coopen, het sij voor hunne provisie oft andersints, sullen betaelen aenstonds aenden stadtswaeger van ijder pont een oordt op pene van confiscatie van de boeter.

Is het saecken ijmandt het sij binnen ofte bujten borger, bujten de weeckelycke meert sal boeter incoopen ofte inbrenghen, de selve eerst en vooral bij den statswaeger sal aengeven en laeten waeghen, en betaelen als voor, te weten een oort van het pont, op pene van drij gout guldens en confiscatie van de boeter, het sij bujten dese jurisdisctie oft binnen dese

jurisdictie souden vercoopen, dat de selve eerst en voor al by den waeger sullen aengeven en betaelen van ijder pont als voor door de vercoopers soo de selve bujten dese jurisdictie vercoopen, als dat door de coopers als voor, op pene van drij gout guldens amende boeven confiscatie der selve boeter, welcke niet is aengebracht.

Alwelcke penen en confiscatie van boeter sullen sijn de helfscheijt voor den aenbrengher, te weeten de helfscheijt van de penen en de geheele confiscatie van de boeter, de andere helfscheijt van de peene ten profijt van deese stad.

Ter ordonnantie

Pendris secretaris.

Adres van de auteur:

Rijksarchief

Bampslaan 4

3500 Hasselt